



Cilt/Volume: 2, Sayı/Issue: 4, 2018

**TEBDİZ ÖZEL SAYISI, ss/pp. 73-84**

Geliş Tarihi/Received: 25.11.2018-Kabul Tarihi/Revised: 21.12.2018

## ТУНФЕ-І МURÂDÎ'DEKİ “CANAVAR” TERİMİ ÜZERİNE

### ABOUT THE TERM OF “CANAVAR (MONSTER)” IN TUHFE-İ MURADİ

Selim GÖK

#### Öz

Farsça'dan dilimize geçmiş “canavar” kelimesi, klasik metinlerde gerçek ve soyut manalarda kullanılmaktadır. Değerli taşlardan bahseden Tuhfe-i Murâdî isimli eserde, canavar kelimesinin inciyi oluşturan istiridyeyi kastettiği görülmüştür. Tarihsel süreçte bu kelime; mitolojik unsurların, yaşantıların ve coğrafyanın etkisiyle farklı bağlamlar kazanmıştır. Başlangıçta istiridyeye-inci çiftine suyun hayatı özelliklerinin yüklenmesi doğum ve doğurganlık kavramlarıyla özdeşleşmiştir. Sonrasında istiridyeye sembolü ve onun taşıdığı anlam; tanrı krallara atfedilmiştir. Bu özellikleri taşıyan yöneticiler (canavarlar); refahın, bereketin ve ölümsüzlüğün kaynağı olarak görülmüşlerdir. Lakin iyi kralların başka krallarla olan mücadeleleri iyi-kötü canavar (kral) formları ortaya çıkarmıştır. Zamanla canavar, ejderha ile aynı form içinde değerlendirilmiş ve hazineyi bekleyen dev canavar tasavvurları oluşmuştur. Bu durum istiridyenin (canavarın) canlılık formunun zamanla erk özellikler gösteren tanrı-kral formuna dönüşmesine neden olmuştur. Çünkü kadim toplumlara göre güç ve hayat verme özelliği tanrı krallara ait bir özelliktir. Aynı zamanda canlılar arasında sadece erkeği hamile kalan deniz atları/ejderherleri şekli olarak ejderhaya benzemektedir. Bu canlı hem erildir ve gücü elinde tutmaktadır hem de doğurganlık gibi dişil bir özelliğe sahiptir. Bu bağlamda Tuhfe-i Murâdî'de geçen “arastörüs” istiridyesinin; mitolojilerdeki diş, boynuz, boğa kavramlarıyla özdeşleşen ve yağmurlu mevsimlerde ortaya çıkan bir çeşit istiridyeye türü olduğu anlaşılmıştır. “aries (koç) ve taurus (boğa)” burçlarının zaman olarak karşılığı; “arastörüs” un deniz yüzeyine çıktığı mart ve nisan aylarına rastlamaktadır. Sonuç olarak, istiridyelerin doğurganlık özelliklerinin deniz ejderheri ile ortak bir “canavar-ejderha” formu oluşturduğu tespit edilmiştir. Günümüzdeki canavarlar ise istiridyenin ikiye açılan ağzından ve keskin, sivri dişlerinden oluşan “can alan yırtıcı varlık” formunu karşılamaktadır.

*Anahtar Kelimeler:* Tuhfe-i Murâdî, canavar, ejderha, istiridyeye, arastörüs.

#### Abstract

The word "canavar (monster)" from the Persian language is used in real and abstract meaning in classical texts. In the work of Tuhfe-i Murâdî which mentions precious stones, it was seen that the word "canavar (monster)" meant the oyster that created the pearl. This word in the historical process; has gained different contexts with the effects of mythological elements, life and geography. Initially, the installation of the vital properties of water to the oyster-pearl pair is identified with the concepts of birth and fertility. Then the oyster symbol and the meaning it carries; god has been attributed to Kings. Administrators (monsters) who carry these characteristics; have been seen as the source of prosperity, abundance and immortality. But the struggles of good kings with other kings have revealed good-evil monsters (king) forms. Over the time, the monster has been evaluated in the same form with dragon and the giant monster imaginations awaiting the treasure were formed. This has caused the form of vitality of the oyster (monster) to become a form of God-king that shows the characteristics of the time. This has caused the form of vitality of the oyster (monster) to become a form of God-king that shows the characteristics of the time. Because according to ancient societies, the ability to give power and life is a property of the king of God. At the same time, among the living beings, only pregnant male sea horses/monsters resemble dragons in terms of shape. It is both masculine and empowered, and has a feminine feature such as fertility. In this context, "arastörüs" oysters in Tuhfe-i Murâdî; It is understood that the tooth, horn, bull are identified by the concepts of the mythology and it is a type of oyster that emerged during the rainy season. "Aries (Aries) and Taurus (Bull)" in return for their horoscope coincides with the months of March and April when Arastörüs was on the sea surface. As a result, the fertility properties of oysters have been identified as a common "monster-dragon" form with sea monsters. Today's canavar (monsters) meet the form of "life taking predator" consisting of sharp, pointed teeth and the mouth of the oyster which opens in two.

*Keywords:* Tuhfe-i Murâdî, monster, dragon, oysters, arastörüs.

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, [selimgok1989@gmail.com](mailto:selimgok1989@gmail.com)

\* Bu yazı, 05 Kasım 2018 tarihinde Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde düzenlenen *Osmanlı Edebi Metinlerinin Anlam Dünyası III* adlı sempozyumda sunulan bildirinin genişletilerek yeniden düzenlenmiş şeklidir.

## Giriş<sup>1</sup>

*Tuhfe-i Murâdî*, Muhammed Bin Mahmud Şirvânî'nin, Tığaşı'nın *Ezhâru'l-Efkâr* isimli eserinden yola çıkarak yazdığı değerli taşlardan bahseden bir eserdir. İçinde tıpla ilgili bilgiler de bulunmaktadır. Eser, H. 5 Şubat 833 (M.1430) yılında Bursa'da yazılmış önce Cevhernâme adıyla Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey'e daha sonra da genişletilerek II. Murad'a sunulmuştur. Eserde bir mukaddime ve 25 bâb bulunmaktadır. 25 bâbdan sonra Râzî, Gafikî, Aristoteles, Belinas, Calinos...vb. şahsiyetlerin nakilleriyle 7 bâblık bir kuvvet verici ilaçlar ve itriyat bölümünün eklenmesiyle eser, 32 bâb'a çıkarılmıştır. Şirvânî, Tığaşı'nın Arapça eserini aynen tercüme etmemiş eserin yazılma sistemini kullanmayı seçmiştir. Sade bir dille yazılan eserde değerli taşların terim anlamlarının olması sebebiyle Arapça ve Farsça kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Eserin mukaddimesinde değerli taşların diğerlerinden nasıl ayırt edilebileceği üzerine kanaatlerden bahsedilmiştir. Ayrıca Timurtaş Beyoğlu Umur Bey Çelebi'nin huzurunda sohbet ederken Umur Bey'in; Şirvânî'den kendi elindeki Cevhernâme'yi tercüme etmesini istediğine dair kanaatler de mevcuttur. Bunun üzerine Şirvânî, Tuhfe-i Murâdî'nin ilk hali olan Cevhernâme'yi yazar. Sonrasında II. Murad'ın hazinesindeki değerli taşlarla ilgili ayrıntılı bir izahat taşıyan ilmi bir eser olan Tuhfe-i Murâdî'yi kaleme aldığından bahseder: "*Adın Tuhfe-i Murâdî kodum ve anı Hazret-i Süleymân-ı ehl-i İslâmın hazine-i ma'mûresine mürîçe-vâr tuhfe-i mâ-hazar piş-keş getürdüm.(6a-6b).*" Eserde Osmanlı'ya ve II. Murad'a övgüler bulunmaktadır. Bâbların her birinde genel manada taşların nasıl oluştuğu; nerelerde, nasıl çıkarıldığı, değerlilik özellikleri üzerine bilgiler ve mülahazalar bulunmaktadır. En uzun bâb, inci ve yakuta ayrılmıştır. Eserin neşri; Mustafa Argunşah tarafından -Süleymaniye Kütüphanesindeki iki, Arkeoloji Müzesi Kütüphanesindeki bir, Bursa Yazma Eserler Kütüphanesindeki bir, Paris-Bibliothèque Nationale Kütüphanesindeki bir ve Atatürk Kitaplığındaki bir- toplamda altı nüshadan istifade ile oluşturulmuştur. Eserin neşrinde sözlük ve dizin kısmı bulunmaktadır (Argunşah 2012: 19-30). Daha ayrıntılı bilgiye eser neşrinin mukaddimesinden ulaşılabilir.

## 1. Canavar Kelimesi Üzerine

Canavar, Farsça "cân-âver/cân-ver" kelimesinden dilimize geçmiştir. Canlı, hayvan, hayvancık, azılı canavar, vahşi domuz, bir kuş (Johnson 1852: 414). Yırtıcı vahşi hayvan (Şemseddin Sami 2004: 467). Yaşayan; zararlı hayvan (Devellioğlu 2016: 140). Düşüncesiz insan (Steingass 1998: 352). Yılan, kertenkele, örümcek, akrep ve benzeri zehirli hayvanlar için baytarnamelerde kullanılan ad.<sup>2</sup> bulutçi jânvar, kekük jânvar, kökça jânvar...vb. kuş türleri için kullanılan bir terim (Ross 1994). Doğa-üstü, garip bir yaratıktır. Gölge oyunumuzda kötülüğün simgesi<sup>3</sup> ve doğaüstü bir yaratık tasviridir. Buna *ejder* de denir<sup>4</sup>. Klasik edebiyat, tarih, coğrafya ve mitoloji kitaplarında farklı manalarda kullanılan bu terim, eski Yunan bilgelerinin ifadelerinden iktibasla değerli taşlardan bahseden Tuhfe-i Murâdî'de inciyi meydana getiren istiridye yerine kullanılmıştır:

<sup>1</sup> Kısaltmalar: Hicrî (H), Milâdî (M), Üniversite (Üniv.), Yayınları (Yay.), Hazırlayan (Haz.), Çeviren (Çev.), Bakınız (Bkz.), Türk Diyanet Vakfı (TDV), Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA), \*Divanlardan alınan beyitler "gazel no/beyit no" şeklinde; mesnevilerden alınanlar ise "mesnevi ismi/beyit no" şeklinde alıntılanmıştır.

<sup>2</sup> Veteriner Terimleri Sözlüğü, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)

<sup>3</sup> Tiyatro Terimleri Sözlüğü, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)

<sup>4</sup> Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)

"Yunan hakîmlerinden Belinas ve Arestatalis eydürler: Ba'zı yirlerde deniz diblerinde "arastôrûs" adlı bir "canavar" vardır, hareket itmez, ol "canavar" iki sadeften mürekkebe durur. Sadeflerinin birezinde et yapışmış durur, kalanı köpük ve su ve kan bigi nesnelere tolmuş durur. Kış günlerinde subh ve şâm vaklarında, şemâl yilleri katı esdükte deniz yüzi talazlu olur. Ol talazlar biri birine dokuşmaktan deniz suyundan latîf reşhalar nazûk havaya karışur. Bu "canavar" ol vaktin deniz dibinden hareket idüp su yüzine çıkar. Ol latîf havaya karışmış latîf reşhaları deniz suyuna karışmadın, nasibi olduğınca kapup yudar, yine deniz dibine iner, kuytu yirlerde karar ider. Ayrık vaklarda ve kalan yiller esdükte ve hava ıssısında yirinden hareket itmez, deniz yüzine çıkmaz ve ol kadar bu 'amele meşgul olur kim kursagında tedric ile cem' olan sular galiz olmaga başlar, ol vaktin deniz dibine iner, indügi yire sadefin berkidür, dahi hiç hareket itmez (Argunşah 2012: 77-78)."

".....ol yağmur indügi hâlde ne kadar kim deniz diblerinde **sadeflü canavarlar** varısa deniz yüzine çıkarlar, ağızların açarlar, ol yağmurdan nasibleri olduğınca kapup yudarlar, yine deniz dibine inerler, kuytu yirlerde karar iderler, kursaklarındağı neysân.....(Argunşah age:78)."

".....kasd idici **canavarlar** çok olur, kaçan kim gavnâsı görürler, helâkine kasd iderler gavnâs, fi'l-hâl bilesindegi yağı denize döker, deniz içi ol cânavarlara heybetlü gözükür, ol yirden kaçarlar gavnâsa gelmezler. Gavnâs bu hileyile.....(Argunşah age.: 80)."<sup>5</sup>

Örneklere görüldüğü üzere istiridyeye, kadim zamanlardan beri hayatın içerisinde yer almıştır. Dolayısıyla hem edebiyatta hem de diğer sanatlarda kullanılan inci-istiridyeye tasavvurlarının taşıdığı sembolik anlamlar, dikkat çekicidir: "Canavar" olarak adlandırılan istiridyeye; sandık gibi açılan iki kabuktan meydana gelmektedir ve görüntüsüyle bir muhafazayı andırmaktadır. Bu nedenle canlılar âlemi düşünüldüğünde istiridyenin bir "karnın, mide veya kursak" temsili olduğundan da bahsedilebilir. Temelde canlıların varlık unsuru olan ve anasır-ı erbaadan sayılan suyun istiridyeye tarafından yutulması ve istiridyenin bu suyu karnındaki sedef salgısı ile katmanlar halinde çevreleyerek büyütmesi Grek medeniyetindeki "arkhe" olgusuyla örtüşmektedir. Çünkü Antik Yunan'da yaratma veya yoktan var olma fikri mevcut değildir<sup>6</sup> ve Thales'e göre varlığın ilk maddesi su'dur (Karlğa 1991: 149). Dolayısıyla anasır-ı erbaaya göre inci; su, hava, toprak ve sıcaklıktan mükevven bir arkhe oluşumuyla "canlının özünü" temsil etmektedir ve evrenin oluşumundaki temel unsurların hepsi (ateş, su, hava, toprak), incinin hammaddesinde bulunmaktadır. Yalnız bu öz, zamanla mana ve form evrimi geçirmiştir.<sup>7</sup>

<sup>5</sup> Bu bölümde gavnâs yani inci çıkarıcı dalgıç bağlamında canavar, köpekbalığı manasında kullanılmıştır.

<sup>6</sup> Kuran-ı Kerim'de insanın su ve suyun bulunduğu bir muhteviyattan (balçıktan) yaratıldığına dair âyetler vardır: "İnsanı bir damla sudan yarattı; fakat görürsün ki o, yaratıcısına apaçık bir muhalif olup çıkmıştır!" (Diyanet Meal, Nahl Süresi/4), Dedi ki: "Ben, şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş çamurdan yarattığın bir insana asla secde etmem!" (Diyanet Meal, Hicr/34). Ayrıca klasik edebiyatta "dürr-i yektâ, dürr-i yetim" gibi Hz. Peygamber'i temsil eden istiareler; inci-istiridyeye formunun Şark kültüründe de Grek medeniyetlerinde olduğu gibi canlı ve değerli bir özü karşıladığının göstergesidir.

<sup>7</sup> Zaîfi'nin Cevâhirname'sinde (822: 176a) de Tuhfe-i Murâdî'deki gibi inci (canlı) formuna zaman olarak dikkat çekilmektedir: ".....Sedef, beş yaşına gelince "güneş hamel burcunun başlarında iken deniz üzerine vağan yağmur damllarını yutar" ve denizin dibine gidip orada kalır. Sonra güneş "ikizler burcunun başına geldiği zaman" bir kez daha su yüzeyine gelir ve yüzünü güneşe karşı tutar. Güneş hangi yöne dönerse sedef de yüzünü o tarafa çevirir. Güneş batınca denizin dibine gider ve "şeretân burcunun başlarına kadar" orada kalır. Bundan sonra Allah'ın emriyle güzel ve iyi inci

## 2. Hayat Döngüsü ve Canavar İstiridyeye Sembolizmi

İstiridyeyi kaplayan su tabakası ve incinin hammaddesi olan su, kadim halkların doğayı anlama süreçleriyle birlikte su mitoslarını oluşturmuştur. Bu nedenle istiridyeye-inci çiftine; kadim Yunan, Hint, Mısır, Sümer medeniyetlerinde doğurganlık vasfı yüklenmiştir. Dolayısıyla istiridyenin yağmur damlasını yutması ve inciyi karnında büyütmesi, farklı toplumlarda değişen mitolojik kurgulara dönüşmüştür: Mesela bazı Papua halkları; kadınlarının, gökten üzerlerine yağın yağmur damlalarından dolayı hamile kaldığını düşünmektedir (Smith 2016: 26). Ayrıca inci-istiridyeye; evliliğin, doğumun ve yeniden doğuşun sembolleri olmuştur. Fransa'daki antik Lascaux buluntusundan da kabukluların doğumu kolaylaştıran bir unsur olarak boyunda taşındığı anlaşılmaktadır (Ateş 2002: 82-160). Bunun yanında Akamba kadınları doğum öncesi istiridyeye kabuklarıyla süslü kemeler takarlar ve bunları ilk çocuklarını doğurduktan sonra çıkarırlardı. (Yılmaz 2005: 10).

Varlığın özü olan *su* bağlamında istiridyeye, zamanla anne ve ailenin yaratıcısı olarak anılmaya veya öyle görülmeye başlanmıştır. Bu durum, anne karnında bebeğin tıpkı plasenta gibi bir kuşatıcı ile çevrenmesi ve korunması ile benzerlikler taşımaktadır. Çünkü plasenta, Ana Tanrıça'ya atfedilen ve yaşam veren erkeklerin bütün türlerine sahiptir (Smith 2016: 51,74). Bu nedenle-inciyi kendi karnında oluşturan ve muhafaza eden- istiridyeye, Türk mitolojisindeki "*umay*" ile benzer özellikler taşımaktadır. Çünkü deniz canlılarının yavrularını doğumdan önce karnlarında ve kursaklarında taşımaları, doğumdan sonra da onları ağızlarının iç kısmında barındırmaları bahsi geçen "doğuran ve koruyan" varlığın su dünyasındaki karşılığıdır.

Üst Paleolitik döneme damgasını vuran inci-istiridyeye kültürü, mezarlarda kadın-ay-su gibi unsurlarla ölüm ve yeniden doğuş anlatılmaya çalışılır ve tüm doğu ülkelerinde yeniden doğumun muskası kabul edilirdi (Ateş 2002: 82-83). Ayrıca Mısır'da M.Ö. 3000'li yıllarda yapılan anıt mezarlarda bulunan inci bu süs eşyasına verilen önemi göstermektedir (Akyurt-Türkmen 1995: 250). Sonuçta canlılığın devir nazariyesi; canavar-istiridyeye formunda simge haline dönüşmüştür. Çünkü yeniden doğuş inancı nedeniyle deniz kabuğu, ahret inancının bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk mimarisinde deniz kabuğu kültürüne dayanan mimari eserler, Mısır'da deniz kabuğu şeklindeki yapılan tabutlar; bu anlayışın bir sonucudur.

---

*oluşur. Bazı incilerde görülen sarılık ve bulanıklık sedefin, vakti gelmeden su üzerine çıkararak mizacının bozulmasından meydana gelir. Sedef, sudan yükselen buharları kendine çekerken hararet mizacına uygunsuzsa inci "tohm-i şîrîn ve şeffâf", hararet fazla gelirse bulanık ve kötü renkli, hararet düşükse "şem'i ve kâhî" olur. Bunlar inci, sedef karnında donmadan meydana gelir..... (Kutlar 2005)."* Buna göre hamel burcu 21 marttan 19 nisana kadar olan zamanı, ikizler burcu 21 mayıs ve 21 haziran tarihleri arasında, seretân burcu da 22 haziran 22 temmuz aralığını kastetmektedir. Dolayısıyla inci oluşumunda burçlar, yani zaman oldukça önemlidir. Eserde bahsi geçen inci oluşum süreçleri, Tuhfe-i Murâdî'de de benzerdir ve her iki eser de anasır-ı erbaaya dair deliller sunmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında ayrıntılı olarak izah edeceğimiz Orta Asya mitolojilerinde "*yeralından çıkan yılan*" formunun yeryüzüne çıkışı da zaman itibarıyla kışın bitimi yani ilkbahara tekbül etmektedir. Bu nedenle 'istiridyeye-inci, canavar, yılan' formlarının bir zaman müştereki etrafında değerlendirilmesi mümkündür. Çünkü tabiatın uyanış mevsimi ilkbahar; suyun *arkhe* formuyla birlikte tanrısal kavramların da ortaya çıkmasını sağlamıştır.

### 3. Arastôrûs İstiridyeesinin Sırrı ve Canavar-Ejderhâ Formu

Mircea Eliade'ye göre Sumatra'daki şamanların hastalıkları; genellikle canın tanrılar, ifritler veya ruhlar tarafından çalınmasına atfedilir ve sağlaltımın da onun aranmasından ibarettir. Sonuçta genellikle canın bir "Deniz Yılanı" tarafından çalınmış olduğu anlaşılır çünkü deniz o bölgede öbür dünyanın simgesidir (Eliade 2006: 385). Bu durum mitolojilerdeki su kavramı ve deniz tasavvurları ile ilgilidir. Varlığı meydana getiren bir öz olarak su, kadim kültürlerin sosyal hayatlarının merkezindeki bir unsur olarak *canavarın*, ejderha formu ile kaynaşmasına imkân tanımıştır. Çünkü:

Su tanrının veya düşmanın özellikleri Yüce Anne'nin ve Savaşçı güneş tanrınıninkilerle karıştırılınca bu tanrılar ifade eden hayvanlar hem tek başlarına hem de toplu olarak Su tanrının güçlerinin somut ifadeleri olarak düşünölmeye başlandı. Böylece inek ve ceylan, şahin ve kartal, aslan ve yılan, balık ve timsah suyun hayat veren ve hayat alan güçlerinin sembolü olmuş ve türlü hayvanların parçalarının birleştirilmesiyle oluşan canavar alışımları ejderhalar, suyun hayati güçlerinin farklı tezahürleri olarak icat edilmiştir (Smith 2016: 10). Yine Göktürk Abideleri'nin bir bölümünde tanrı ile Umay ve yer-su bir arada anılmıştır (İnan 2000: 26).

Zaten efsanelerde, epik metinlerde ve masallarda bir mağarada yaşadığı belirtilen ejder, su kaynaklarının koruyucusudur; halkın su ihtiyacı onun emrindedir ve ondan su alabilmek için, ona kurban olarak insan götürölmelidir (Boratav 2012: 66). Ayrıca su canavarları, denizlerin ve deniz diplerinin korku, bilinmezlik ve karanlık anlamına gelmesi bağlamında mitolojide en korkulan canavarlar kategorisi olarak anılmaktadırlar (Şahin-Doğan 2017: 152).

Mısır'da sulama sistemleri kuran kral [da] zamanla suyun hayati güçlerine sahip bir şahsiyet haline dönüşmüştür. Bu nedenle kralın ölmesi ülke refahını tehlikeye sokacağından ölü kralın başka dünyalarda hayat kurması fikri onay bulunmuştur ve bu sayede kral tanrı Osiris'e dönüşmüştür. Orijinal *ejderha*, suyun kişiselleştirilmiş hali, iyi bir mahlûktu ve krallarla, tanrılarla özdeşleştirilmişti. Zamanla Osiris'in düşmanı bir ejderha olmuş ve Set ile özdeşleştirilmiştir (Smith 2018: 10). Hatta krallar, öldükten sonra bir canavar veya ejderha olarak suda canlandırılmaktadır (Kramer 1999: 81). Dolayısıyla su canavarları, efsanevi varlıklar olarak ejderha formuna dönüşmüştür. Çünkü canavar; mitolojilerdeki *arkhe/anasır-ı erbaa* anlayışı gözetildiğinde; canlılık sağlayan su'yun, hayat vericiliğinin ve tanrı-kralların sembolüdür. Zamanla bu canavarlar, göğe yükselerek birer ejderhaya dönüşmüşlerdir.

Tanrı-krallarla hem dişil hem de eril özellikleri noktasında özdeşleşen ejderha/canavar formu; günümüzde "şekli olarak" deniz atlarına/ejderlerine ve yılanlara benzemektedir. (Bkz.: Resim 8) Bir hipotez olarak sunulabilecek bu durum dünyanın birçok yerine yayılmış canavar anlayışının "şeklen" sentezlenmiş bir göstergesi olabilir. Çünkü deniz canlıları arasında erkeği hamile kalan<sup>8</sup> deniz atları, bahsettiğimiz eril ve dişil özellikleri

<sup>8</sup> Ejderin yedi başlı bir canavar biçiminde gösterilmesi veya ağzından ateş çıkarabilme gücüne sahip olması özelliğine Türklerde ve farklı halklarda rastlanmaktadır (Boratav 2012: 66). Deniz atları/ejderleri ile kurgusal ejderhaların şekil benzerliği rastlantı değildir. Doğurganlık özelliği olan deniz atları, karınlarında kangurulara benzer bir kesecik taşımaktadır. Bu nedenle onlar; doğum anındaki hareketler ve şekli unsurları dolayısıyla ejderha tasavvuruna benzemektedir. (Bkz. Denizati doğumu: İlgili videonun "1.08 ile 1.18" saniye aralığı izlenebilir: [https://www.youtube.com/watch?v=8LG8aoT4\\_2Y](https://www.youtube.com/watch?v=8LG8aoT4_2Y))

barındırmaktadır. Denizatları veya deniz ejderleri aynı familyadandır. Bahsi geçen canlılar; tanrı-kralların iktidar sahibi, eril ve hayat veren vasıflarının sembolik temsili olabilecek özellikleri ve şekli unsurları taşımaktadır. Denizatının bir akrabası olarak kabul edilen ve şekil bakımından da denizatına oldukça benzeyen deniz ejderhaları, **UC San Diego ve Batı Avustralya Müzesi'ndeki Oşinografi Enstitüsü** tarafından yapılan analizler sonucunda farklı bir tür canlı olarak görüntülenmiştir. Daha önce fosillerine erişilen bu tür, yer ve gök müşterekinde oluşturulmuş kurgusal ejderhaların gerçekçi örnekleri olarak değerlendirilebilir.(Bkz.: Resim 7)<sup>9</sup>

Türkler, ejderha figürünü ve onunla ilgili tasarımları Çinlilerden almışlardır. Fakat Özbekler, Azerbaycanlılar, Türkmenlerin bir bölümü ve Sinkiang Uygurları ejderhanın yerine balığı, Hakaslar ise kertenkeleyi koymuşlardır. Kaşgarlı Mahmut, ejderhayı timsah olarak tercüme etmiştir. Selçuklularda ejderha, yılan tasavvurları ile karşımıza çıkmaktadır. O, yılanların kralı olup görevi insanları yutmaktır. Kışı yerin altında geçirir, ilkbaharda dışarı çıkar ve yazın göğe yükselir (Roux 2015: 67-68). Uzak Doğu kaynaklı olarak yayılan bu ejderha formu, Orta Asya lehçelerinde de canavar kelimesi ile kaynaşmıştır. Canavar; "Türkiye Türkçesinde canavar; Azeri Türkçesinde ajdaha ve div; Başkurt Türkçesinde ajdaha; Kazak Türkçesinde janvar, ajdaha, kubıjık; Kırgız Türkçesinde can alğıç; Özbek Türkçesinde äcdähâ; Tatar Türkçesinde ajdaha; Türkmen Türkçesinde ajdarhâ, yüdarhâ; Uygur Türkçesinde canivar, äcdaha; Rusça mifiçeskoye suşçestvo, drakon"<sup>10</sup> olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca;

Ejderha: 1. Erken Altay mitolojisinde bereket, refah ve güç simgesi olarak algılanan efsanevi yaratık. 2. Uygur mitolojisinde, gök çarkını çevirdiğine inanılan ve göksel hareketin nedeni olarak algılanan tanrısal gücün sahibidir. Ön Asya kültürleri ile irtibatının ardından olumlu özellikleri silindi. Yer altında ve derin sularda bulunan yer ejderi bahar dönümünde yeraltından çıkar, pullanır, boynuzlanır ve göğe doğru çıkar; bulutların arasına karışır ve yağmur yağmasını sağlar. Bu canavar, yağmuru tutan ve bu yolla kuraklığa yol açan tanrısal bir kahramanın onu öldürmesiyle bereket ve canlılığın geldiğine inanılan söylencesel bir canavardır. Bu nedenle Mazda-Mithra toprağında, yeni yıl bayramında varlığa gelişin nedeni olarak görülen ejderhanın öldürülmesi canlandırılarak doğanın doğum günü kutlanır (Korkmaz 2003: 61-62).

Zaten bahsedilen "ejderha öldürme miti" Mezopotamya'dan, Yunan'a kadar birçok mitolojide vardır (Kramer 1999: 173). Bir diğer husus ise ejderhanın yıldız takımlarıyla olan ilgisidir. Çünkü gökyüzündeki takımyıldızları, hayali bir birleştirme sonucu çeşitli şekiller oluşturmuştur. Bu şekillere zamanla –genellikle hayvan isimleri olacak şekilde isimler verilmiştir. Eski Yunan ve Roma merkezli olarak verilen bu isimler, göğe tanrılar tarafından çıkarılan kahramanlar olarak tasavvur edilmişlerdir. Burçların adlandırılmasında kullanılan bu takımyıldızları, efsanevi anlatıların gökteki temsilleridir. Ejderha formu da "yılan yıldız kümesi" olarak bilinen Zodyak takımyıldızı<sup>11</sup> içerisinde değerlendirilmektedir (Örs 2001: i). Bahsi geçen takımyıldızı, ejderhanın göğe yükselmesi kurgusunun temelini oluşturmaktadır. Mesela bu göğe yükselme tasavvuruna dair bir anlamda, Hacı Bektaş'ın düşmanlarına karşı korunmak üzere ejder tarafından bir mağarada

<sup>9</sup> Yakut Deniz Ejderhası: <https://www.webtekno.com/gunumuzde-hala-yasayan-bir-ejderha-var-yakut-deniz-ejderhasi-canli-olarak-goruntulendi-h24092.html> , (Erişim Tarihi: 21.12.2018)

<sup>10</sup> Türk Lehçeleri Sözlüğü, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)

<sup>11</sup> Zodyak takımyıldızlarının isimleri şunlardır: Aries (Koç), Taurus (Boğa), Gemini (İkizler), Cancer (Yengeç), Leo (Aslan), Virgo(Başak), Libra (Terazi), Scorpius (Akrep), Sagittarius (Yay), Capricornus (Oğlak), Aquarius (Kova), Pisces (Balıklar) dir (Örs 2001: i).

saklandığı; sonra da ejderin Hacı Bektaş'ın emriyle gökyüzüne çıktığı anlatılır (Boratav 2012: 67). Roux da benzer biçimde ejderhanın göğe yükselmesi, bulutlara karışması, sonra yeryüzüne inmesi ve derin mağaralarda kışı geçirmesinden bahsetmektedir. Burada bulutlarda veya mağarada ejderhanın suda yaşama özelliğine ve suyun doğurgan erdemlerine sahip olduğunu gösteren veriler vardır (Roux 2002: 151).

Yunus Emre'nin, 13. yüzyılda ejderhayı; çatalı dili, tehdit eden dişleri ve açılan kocaman ağızıyla "insan yutucu" olarak tanımladığı nakledilir (Roux 2002: 151). Erlik tarafından yaratılmış bir canavar olan "Andalma Mongus" ise denizden dilini çıkararak insanları yakalayıp yutar (Karakurt 2011: 213). Bu insan yutuculuk özelliği, istiridyelerin/canavarların boyutlarıyla da ilgili olabilir. İstiridyeler, günümüzde kocaman boyutlarıyla pek bilinmemektedir. Yeni bulgular, devasa boyutlardaki istiridyelerin varlığını göstermekte hatta bu canlıların insanlara zarar verebilecek büyüklüklerde olduğunu gerçekçi delillerle ortaya koymaktadır:



Resim 1 -Tridacna maxima Röding



Resim 2

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yer Bilimleri ve Doğa Tarihi Müzesi'nde, 1 milyon yaşındaki iki kapaklılardan kabul edilen (Bivalvia) 'Tridacna maxima Röding' adlı istiridye fosili bulunmaktadır. 1 metre 65 santimetre olan bu fosil; (Hürriyet) istiridyelerin devasa yutucular olabildiğine bir kanıttır. Bahsi geçen istiridye fosili, ortalama bir insan vücudunun yarısına yakın büyüklüğe sahiptir. Zaten klasik şiirde de bir ejderhanın -veya ejderha vasfını taşıyan canlının, unsurun- ağız maharetiyle insanı yutması; hayatın farklı bir evrene geçişiyle ilgili kavramları karşılamaktadır.<sup>12</sup> Bu yutucu tasvirlerin merkezindeki uzuv olan ağız ise hayatın başlama veya farklı bir evrene geçme sınırı olduğu için önemlidir.

Yutma davranışının yanında; doğma, büyüme ve yaşlanma evreleri, ağızdaki dişlerle yakından ilgilidir. Dişlerin çıkması, büyümesi ve dökülmesi yaşam döngüsünün bir sonucudur. Dişler, mitolojik unsurlar olarak canlılığın ve tohumun özünü temsil etmektedir. Ayrıca hayatı süreçleri temsil eden dişler, varlıkların hâkimiyet sağlamak için kullandıkları birer silahtır.<sup>13</sup> Bu nedenle farklı iki koldan mana değişimine uğrayan canavar kelimesi, hem hayat veren hem de diş ve diş benzeri uzuvlar dolayısıyla can alan bir forma

<sup>12</sup> Edebî metinlerde yırtıcı hayvanları kastederek kullanılan "canavar"larda benzer yeme veya yutma özellikleri görülmektedir: "Bilürsin bi-gümân hod giç eger ir/Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir (Hüsrev ü Şîrîn 138); 'Akreb gibi etsen dahî dünyâlığı ser-tîz/Sen kendini âdem yutar ejder mi sanırsın (Zîver Paşa Divanı TB 1/60) "Kimin seyl-âb-ı bârân eyledi gark/Kimini yedi ba'zı cânavarlar" (Gül ü Bülbül 18)

<sup>13</sup> Hatta klasik metinlerde inci-diş benzetmesi de istiridye-inci-ağız-açılma ve değerli oluş kavramlarıyla ilgilidir. (Bkz. Resim 4)

bürünmüştür. Bu durum istiridyelerin ikiye açılan kabuklarının tırtıklı bir diş görüntüsü oluşturmasıyla da ilgilidir. (Bkz. Resim 5)

Gardin-Olorenshaw'a göre "dişler, saldırganlığı ve yaşamsal gücü ifade eder. Kral Aietes, Jason'u vahşi iki boğayı ehliştirdiğini kanıtlaması için canavar dişleri ektiği tarlayı sürmesini ister ekilen bu dişlerden yeni canavarlar doğar. Mitolojik bir kahraman olan Kadmos, dev boyutlardaki bir yılanı öldürür ve dişlerini eker. Bu dişlerden aralarında Kadmos'un da bulunduğu Thebai şehri kurucuları haline dönüşecek, sadece beş canlı hayatta kalmak üzere birbirlerini öldüren savaşçılar doğar. Burada eril özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Çünkü dişler, sert veya savaşçı erkeklerin ya da canavarların anneleri olmadan doğurma özelliğine sahiptir. Jason ve Kadmos'un bulunduğu efsanelerde de görüldüğü üzere iki efsanede de annenin rolünü gebe kalma fikrinden yoksun bırakmaktadırlar (Gardin-Olorenshaw 2014)."

Benzer biçimde kadim Yunan'da boğa boynuzu, erillik özelliğini temsil etmekteydi. Boynuz, dişin sahip olduğu özelliklerin tanrı krallardaki göstergesiydi. Çünkü canlılığın devamını sağlayacak başka canlar ele geçirmek, diş ve boynuz cinsinden sert ve delici nesnelere sahip olmakla ilgiliydi. Bu nedenle mitolojide olumsuz özellikleriyle karşımıza çıkan canavar formları; iyi ve kötü tanrıların silahları (dişler, boynuzlar) ve mücadeleleri neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu silahlar -yani boynuzlar ve dişler- dünyadan sonraki hayat için sembolik birer yardımcıdır. Dolayısıyla kutsiyet, güç ve irade sembolü olan nesnelere, kral-kraliçe mezarlarında bulunmaktadır. Britanya Müzesi'ndeki, Kraliçe Puabi'nin Mezarından Çıkarılan Boğa Liri; dünyadan sonraki hayatta iradeyi elde tutma anlayışına ve yeniden doğuşa işaretler. (Bkz.: Resim 3)



Resim 3: Boğa Liri

Tuhfe-i Murâdî'de "arastôrûs" olarak adlandırılan istiridyenin denizin talazlı (dalgalı) olduğu aylarda deniz yüzeyine çıkmasından dolayı bu adı almış olması muhtemeldir. Çünkü burçlarla ilgili kaynaklarda "aries, koç; taurus, boğa" (Rasathane) burcuna karşılık gelmektedir. Zaman bakımından koç burcu mart, boğa burcu da nisan ayına tekabül etmektedir. İnci üzerine Cevâhirname'de verilen bilgiler ışığında da bahsi geçen "arastôrûs" istiridyenin yağmurlu mevsimlerde deniz yüzeyine çıktığı tespit edilmiştir. Bu nedenle mitolojik olarak canlılığın, gücün ve neslin devamının sembolik ifadesi; burçların etkisiyle yeni formlar kazanmıştır. Sonuç olarak da istiridye-canavar tasavvurlarındaki burçlara özgü koç (aries) ve boğa (taurus) boynuzu sembolleri (Bkz. Resim 6) meydana gelmiştir.

Günümüzde ise canavarlar; can verme niteliğinden ziyade tahrif edici özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Çünkü canavarlarda; çeneye benzeyen alt-üst kısım, dişler veya dişe benzeyen unsurlar bulunmaktadır. Dolayısıyla hayvanlar âleminde dişli görünümüyle bir canavar familyası oluşturulduğunda aslan, kaplan, kurt, köpek balığı...vs. bu gruba dahil edilebilir. Bu hayvanların ortak özellikleri, ağızlarının dişli bir kapan görüntüsü taşımasıdır. Hatta Japonya'nın mutfak lezzetlerinin başında gelen ve dişli bir sandukayı andıran "giant oyster"ler (dev istiridye)<sup>14</sup> de bahsedilen dişli

<sup>14</sup> Japanese Street Food: Giant Oyster: <https://www.youtube.com/watch?v=jFFJaC7PAqM> (Erişim Tarihi: 25.11.2018, saat: 08.05)



görünümüne güzel bir örnektir. Ayrıca avcılıkta kullanılan av düzenekleri ve canavar kapıları; bu hayvanların –yani canavarların- ağızlarıyla benzer özelliklere sahiptir.

Ejderhaya "yılan, nek yılan, büke ve evren" adları da verilmektedir. Buna Kökeni Türkçe olan On İki Hayvan Takvimi'nin Bulgarca şeklinde ve Kutadgu Bilig'de rastlanmaktadır. "Bu hayvanın gövdesi kendisi üzerinde uzun halkalar şeklinde döner veya o, çöreklenerek kuyruğunu ısırır. Dolayısıyla böyle bir grafik, evrendeki sürekli dönüşü ve saldırganlığı sembolize eder."<sup>15</sup> Kutadgu Bilig'te de ejderhadan, "Bak! O, ejderhayı yarattı. Durmadan dönüyor" şeklinde bahsedilir ve onun kendisine has ayı olan Nisan ayında topraktan çıktığına inanılır (Roux 2002: 151). Roux'un ifadeleri çerçevesinde değerlendirildiğinde "arastôrûs" istirdyesinin koç ve boğa burcu vakitlerinde -mart ve nisan- deniz yüzeyine çıkması ile ejderlerin yer altından çıkma zamanları arasında benzerlik vardır.

#### 4. Sonuç

Sonuç olarak, yer ve gök (yıldız takımları) müşterekinde oluşan canavar formları, mitolojik özellikler dolayısıyla iyi ve kötü canavarları oluşturmuştur. İstirdye ve incinin, yenden doğuş inancı dolayısıyla çeşitli coğrafyalarda sembolik anlamlar taşıdığı tespit edilmiştir. Zamanla suyun hayati özelliklerini kazanan tanrı krallar, iktidarın ve hayat vericiliğin bir sembolü olmuşlardır. Ejderhaların ve yılanların yeraltından çıkış zamanının arastôrûs istirdyesinin su yüzeyine çıkışıyla aynı döneme (mart-nisan) denk gelmesi, zaman bakımından "istirdye-canavar-ejderha-yılan" kavramlarından oluşan ortak bir formu meydana getirmiştir. Ayrıca canlılık emaresi olan dişler de erillik ve doğuma dair bütün özellikleri taşıyarak gücün, cesaretin ve neslin devamının temsili haline gelmiştir. Zamanla canavar; büyüklük, yutuculuk, öldürücü dişlere sahip olma, yer altından çıkma, göğe yükselme vasıflarıyla "yılan-ejder" formuna evrilmiştir. Günümüzde ise canavar terimi, genellikle keskin ve delici dişlerle tasvir edilen yırtıcı hayvanları tarif için kullanılmaktadır. Yani yaşayan bu form, istirdyenin sandık gibi açılan tırtıklı ağızıyla ve yutucu şekliyle yakından ilgilidir.

#### KAYNAKÇA

- Akyurt, İhsan; Türkmen, Mustafa (1995). "İnci Üretimi ve İnci Endüstrisi", *Doğu Anadolu Bölgesi II. Su Ürünleri Sempozyumu*, 14-16 Haziran, Erzurum.
- Argunşah, Mustafa (2012). *Tuhfe-i Murâdî (Cevhernâme)*, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay.
- Ateş, Mehmet (2002). *Mitolojiler ve Semboller -Ana Tanrıça ve Doğurganlık Sembolleri-* (2. Baskı), İstanbul, Milenyum Yay.
- Ay, Suzan (1999). *Ahmed Sadıkî-Ziver Paşa Divanı (Yüksek Lisans Tezi)*, Elazığ, Fırat Üniv.

<sup>15</sup> "Canavar köpek balıkları"nın avlarına saldırmaları ve onları yutmaları yılanın kendi kuyruğunu ısırması temsiline benzer biçimde gerçekleşmektedir. Yani bir çember çizerek avına saldıran ve avını yiyen köpekbalığının "canavar köpekbalığı" olarak anılmasının sebebi bu ortak daire çizme davranışı olabilir.

- Bayram, Asuman (2017). Firakî Abdurrahman Çelebi, Hüsrev ü Şirin (Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üniv.
- Boratav, Pertev Naili (2012). Türk Mitolojisi (Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi), Ankara, Bilgesu Yay.
- Devellioğlu, Ferit (2006). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, (23. Baskı), Ankara, Aydın Kitabevi Yay.
- Denizati Doğumu: [https://www.youtube.com/watch?v=8LG8aoT4\\_2Y](https://www.youtube.com/watch?v=8LG8aoT4_2Y) (Erişim Tarihi: 21.12.2018)
- Diyanet Meal*, <https://kuran.diyanet.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 24.11.2018)
- Eliade, Mircea (2006). Şamanizm (2. Baskı), (Çev.: İsmet Birkan), Ankara, İmge Kitabevi.
- \_\_\_\_\_ (1992). İmgeler Simgeler, Ankara, Gece Yay.
- Gardin, Nanon; Olorenshaw, Robert (2014). Larousse Semboller Sözlüğü (Editörler: Ömer Faruk Harman, İsmail Taşpınar; Çev.: Beyza Akşit), İstanbul, Bilge Kültür Sanat.
- Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü*, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)
- Hürriyet, <https://www.google.com.tr/search?q=tricana+maxima+röding&oq=tricana+maxima+röding&aqs=chrome..69i57.14308j1j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8> (Erişim T. 03.11.2018)
- İnan, Abdülkadir (2000). Tarihte ve Bugün Şamanizm –Materyaller ve Araştırmalar, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yay.,
- Japanese Street Food: Giant Oyster: <https://www.youtube.com/watch?v=jFFJaC7PAqM> (Erişim Tarihi: 25.11.2018)
- Johnson, Francis (1852). A Dictionary (Persian, Arabic and English), London.
- Karakurt, Deniz (2011) Türk Söylence Sözlüğü (e-kitap), Ankara.
- Karlığa, H. Bekir (1991). "Anâsır-ı Erbaa" *TDVİA*, Cilt 3, İstanbul, TDV. Yay.
- Korkmaz, Esat (2003). Eski Türk İnançları ve Şamanizm Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yay.
- Kraliçe Puabi-Boğa Liri*: <https://nereye.com.tr/sumer-hukumdarlarinin-kraliyet-mezar-lari-hazineleri> (Erişim tarihi: 24.11.2018)
- Kramer, S. Noah (1999). Sümer Mitolojisi (Çev: Hamide Koyukan), İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- Kutlar, Fatma Sabiha (2005). Klasik Dönem Metinlerinde Değerli Taşlar ve Risale-i Cevâhîr-nâme, Ankara, Öncü Kitap Yay.
- Örs, Yasemin (2001). Takımyıldızlarının Mitolojik Öyküleri, Ankara, Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi ve Uzay Bilimleri.
- Öztekin, Nezahat (2000). Fazlı - Gül ü Bülbül, Ankara, Akademi Kitabevi Yay.

- Rasathane*, [http://rasathane.ankara.edu.tr/files/2013/02/2014\\_06\\_08\\_astronomi\\_astroloji.pdf](http://rasathane.ankara.edu.tr/files/2013/02/2014_06_08_astronomi_astroloji.pdf)
- Ross, E. Denison (1994). *Kuş İsimlerinin Doğu Türkçesi, Mançuca ve Çince Sözlüğü* (Çev.: Emine Gürsoy Naskali), Ankara, Türk Dil Kurumu Yay.
- Roux, Jean-Paul (2002). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, İstanbul, Kabalcı Yay.
- \_\_\_\_\_ (2015). *Eski Türk Mitolojisi* (Çev.: Musa Yaşar Sağlam), Ankara, BilgeSu Yay.
- Sami Şemseddin (2004). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul, Çağrı Yay.
- Smith, G. Elliot (2016). *Ejderhanın Evrimi*, (Çev: Yahya Berkol Güleç), İstanbul, Altı-kırkbeş Yay.
- Steingass, Francis (1998). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Iran University Press.
- Şahin, Adil; Doğan, Atila (2017). "Mitolojiden Genel Kamu Hukukuna "Canavar Yaratık" Olgusu: Leviathan, Behemot, Rahav, Yılan ve Ejderha", *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 3 (2) 2017, 149-184.
- Tiyatro Terimleri Sözlüğü*, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)
- Türk Lehçeleri Sözlüğü*, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)
- Veteriner Terimleri Sözlüğü*, [www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr), (Erişim Tarihi: 24.11.2018)
- Yakut Deniz Ejderhası, <https://www.webtekno.com/gunumuzde-hala-yasayan-bir-ejderha-var-yakut-deniz-ejderhasi-canli-olarak-goruntulendi-h24092.html>, (Erişim Tarihi: 21.12.2018)
- Yılmaz, Salih (2005). *Osmanlı Mimarisinde İstiridye Formu* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enst.

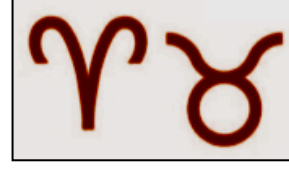
**Ekler**



Resim 4-Diş Sırasına  
Benzeyen İnciler



Resim 5- Giant Oyster



Resim 6-Aries ve Taurus  
Sembolü



Resim 7: Yakut Deniz Ejderhası



Resim 8: Deniz Atı